

Sabies que al nucli antic...?

Us proposem una passejada per descobrir la història de Llagostera. La recerca documental ha proporcionat un seguit de fets que han tingut lloc en els edificis, els carrers i les places del nucli antic. Amb aquesta ruta en podeu descobrir uns quants!

1. Portal del Pi o d'en Nicolau
2. Antic hospital de pobres
3. Escola pública al Castell
4. Torre de la presó
5. Els ducs de Medinaceli, barons de Llagostera
6. Crisi financera a la universitat
7. Església de Sant Feliu
8. Monument a Jaume I
9. El paviment
10. Cridats al paviment
11. Can Roure
12. Ca les Vídues
13. Fresquera de can Gascons
14. Era del Castell
15. Carreró de la semal
16. Can Caciques i la torre Gemma
17. Establiment de terres a la Baixada de Caldes
18. La vall del mur
19. Plaça del Mercat
20. Obligacions envers l'exèrcit del rei
21. Portal d'en Saura
22. Can Caldes

CAN CACIQUES

Centre d'interpretació de **Llagostera**

Passejades per la història

Carrer Olivareta, 38
Tel. 972 830 005
cancaciques@llagostera.cat
www.cancaciques.cat

1. Nucli antic

Passejades per la història

1. Nucli antic

1. Portal del Pi o d'en Nicolau

El 1615 Bartomeu Sabater, pagès, va comprar una torre del portal d'en Nicolau de la muralla al baró de Llagostera per fer-se'n una casa. La venda de la torre, de 10 x 22 pams catalans (uns 1,95 x 4,30 m.), evidència que ja no era operativa ni necessària per a la defensa del castell.

El portal havia estat un dels llocs de reunió de la **universitat** de Llagostera. Aquí es va reunir el 26 de maig del 1598 el **Consell General** de la Universitat convocat a toc de campanes -com era costum- per debatre l'ordre del baró de Llagostera, Guerau de Cruïlles, que demanava 6 homes per al servei del baró i de Sa Majestat. El Consell General, tot i declarar voler ser bons vassalls del baró, ho va desestimar per considerar-ho injust i no adequat a les dimensions de Llagostera.

2. Antic hospital de pobres

Pels volts de 1418 el **domer** Bonanat Llorenç va fundar un hospital de pobres i malalts que a mitjans del segle XVI i fins a principis del segle XIX va ocupar la casa núm. 5 del carrer Sant Antoni. El 1803 l'hospital es va traslladar a una casa més gran i ben ventilada, donada pel també domer Josep Baulida.

Els hospitals de pobres i malats eren centres més assistencials que mèdics. Acollien pobres malats del mateix poble el temps just per solucionar-los el problema d'aliment o refugi. També feien la funció d'hospitals de pas, que per un dia alimentaven i acollien orfes, expòsits o pelegrins per traslladar-los a l'hospital del poble veí de camí cap als centres assistencials de les capitals (hospitals de pobres, hospicis o maternitats).

3. Escola pública al Castell de Llagostera

L'any 1865 el poble de Llagostera va adquirir el castell al descendent de l'últim baró de Llagostera, el marquès d'Aitona i duc de Medinaceli José Luís Fernandez de Córdoba, per instal·lar-hi l'escola pública de nens. L'edifici conserva tres dels contraforts originals -els tres de l'esquerra-, on encara es pot veure l'escut dels Cruïlles, la família que durant més temps va ostentar la baronia de Llagostera juntament amb els Montcada.

4. Torre de la presó

L'anomenada "torre de la presó" era en origen una bestorre –oberta a l'interior del recinte– . L'any 1671 estava molt malmesa i el municipi va adequar-la com a presó. Segurament va ser aleshores quan la torre es va tancar i va agafar la forma arrodonida que té actualment, amb la porta i la finestra. Va ser utilitzada com a presó local fins la dècada de 1970.

5. Els ducs de Medinaceli, barons de Llagostera

Amb la mort del baró Guillem Ramon de Montcada, marquès d'Aitona, la baronia de Llagostera va passar a la seva filla Teresa, casada amb Luís Antonio Fernández de Córdoba, duc de Medinaceli. El 14 de febrer de 1727 va venir a prendre possessió de la baronia el seu procurador, Joan Baptista Aragonès. Davant l'església va comunicar la mort del baró al batlle i als cinc regidors i els va demanar fidelitat, homenatge i reconeixement dels nous barons. El batlle s'hi va comprometre, sempre que els nous senyors respectessin els privilegis concedits pels reis d'Aragó i pels barons d'aquesta baronia.

6. Crisi financera a la universitat

El 3 d'abril de 1752 els veïns de la vila i el terme es van reunir a la plaça del Castell per tractar de la greu crisi econòmica que arrossegava la universitat. Van acordar imposar un trentè sobre la collita d'aquell any: de cada trenta parts de gra recol·lectat -blat, mestall, sègol, ordi, civada, veces, faves, cairetes, pèsols i "xeramions"-, una seria per fer front als deutes. Tots els assistents van jurar davant notari complir el que havien acordat. Només faltava el permís de l'administració del rei Ferran VI, que va arribar de Madrid l'any 1756... després de 4 anys!

7. Església de Sant Feliu

L'any 1621 Miquel Calsa, mestre campaner d'Olot, va venir a Llagostera per signar l'encàrrec de construir una campana major per a l'església parroquial de Sant Feliu.

Pocs anys després, el 1632, van començar les obres d'ampliació que transformarien l'antiga església romànica en l'actual nau. No s'acabaren fins l'any 1730, any en què es culmina la façana d'estil barroc català.

Sant Feliu de Llagostera s'esmenta per primera vegada en un document de l'any 951, però l'advocació al màrtir gironí Feliu, mort al segle V, fa pensar en l'existència d'una església encara més antiga.

8. Monument a Jaume I

L'any 1983 es va dedicar aquest monument al rei conqueridor en reconeixement als privilegis concedits a Llagostera l'any 1241, entre els quals destacava la possibilitat d'aprofitar els recursos naturals dels boscos sense haver de satisfer cap impost o càrrega.

9. El paviment

Fins l'any 1748 l'accés entre la plaça Llibertat – també anomenada plaça Dalt- i la plaça del Castell es feia a través d'una rampa anomenada el paviment. Sota la rampa hi havia hagut l'única carnisseria de la vila. Quan el 1748 es va enderrocar el paviment -molt deteriorat i amb amenaça de ruïna-, es va construir una escala amb volta catalana i la carnisseria va continuar sota la volta. El 1888 es va construir l'actual escala, amb pedra de Girona, segons un disseny de l'arquitecte gironí Martí Sureda.

El paviment va ser durant segles un dels llocs de reunió dels vilatans per a la presa de decisions sobre coses del poble o per a la resolució de conflictes.

10. Cridats al paviment

El 19 de juny de 1551 el nunci Antoni Puget llegia un **ban** des del paviment en què manava que tots els homes de la vila i terme que disposessin d'armes -ballestes, arcabussos, etc.- les tinguessin ben preparades per "si era menester per anar a la costa a causa dels moros".

El 7 de gener de 1555, a petició de la baronessa Jerònima Beneta Descoll, es va reunir la universitat, formada per 59 caps de cases, per formar un cos de voluntaris armats. L'objectiu era expulsar del terme els bandolers que feia temps que violentaven la població robant i cremant cases i béns.

11. Can Roure

Narcisa Prats de Roure va reformar la casa dels hisendats Roure a vila a mitjans del s. XIX tot i l'oposició de l'Ajuntament perquè es recolzava sobre la paret de l'església i l'antic cementiri. Malgrat tot, l'obra va seguir endavant i avui encara podem veure les inicials de la promotora a l'escut de terracota de la cornisa (NPDR). La casa té una façana neoclàssica pròpia dels edificis urbans de la segona meitat del s. XIX, on destaca la balconada de la primera planta amb barana de ferro colat i la de terra cuita rematada amb quatre escultures al·legòriques de les quatre estacions. El fill de Narcisa, Jaume Roure i Prats, fou un dels personatges més significats del tombant de segle XIX-XX: alcalde de Llagostera, president de la Diputació de Girona, governador de Ciudad Real, Palència i Tarragona, diputat a Corts i senador, entre altres càrrecs.

12. Ca les Vídues

Es diu que aquest casal fou construït al segle XVI pels propietari rurals de Can Boada per a les dones de la família que, en enviudar, deixaven el mas per estar més a prop de l'església; d'aquí el nom de Ca les Vídues. Molt modificat amb la restauració de 1982, de l'edifici original en destaquen dues finestres de la planta pis: la del centre, amb arc conopial i la de l'esquerra, renaixentista. La família propietària en va fer donació a l'Ajuntament l'any 1957 i en l'actualitat s'hi ubiquen dependències municipals.

13. Fresquera de can Gascons

L'any 1850 la casa núm. 3 de la plaça Llibertat era la reputada confiteria de Ramon Gascons, amb fama de fer una de les millors xocolates de la comarca. Per a la conservació i manteniment dels aliments utilitzaven aquesta fresquera excavada al subsòl natural, un passadís de 15 m. de llarg i una alçada d'1,60 i 1,20 al final de la galeria, amb petites fornícules a les parets. Els girs sobtats i el traçat en forma de ziga-zaga eviten l'entrada de llum i el corrent d'aire directe, permeten mantenir una temperatura constant i garantir la conservació dels aliments al mateix temps que redueixen el risc d'enfonsaments.

Aquesta és una de les moltes fresqueres que existien al nucli antic d'entre mitjans segle XVI i la primera meitat del XVIII. L'accés es feia sempre des de l'interior de les cases.

14. Era del Castell

Les cases del núm. 4 fins al núm. 8 del carrer Processó havien estat l'era del senyor del Castell, on els pagesos del terme feien la pila comuna amb les parts que havien extret de la seva collita: el delme, (10% de la collita) per al senyor baró del Castell i la primícia (un 5%) per als rectors de la parròquia.

15. Carreró de la semal

L'origen d'aquest carreró es remunta a 1728, quan el mestre de cases Jaume Sureda va comprar un hort a Joan Barti, treballador. Per accedir-hi, van acordar que Barti el deixaria passar per un camí que tindria prou amplada per poder-hi passar amb una **semal**.

16. Can Caciques i la torre Gemma

L'any 1561 en aquesta casa hi vivia Lluís Rafart, sabater, per això a la casa també se l'anomenava la torreta d'en Rafart quan el 1597 la va comprar Antoni Collell en subhasta pública per 65 lliures barceloneses. Des del segle XVIII i fins avui la casa ha estat coneguda com "Can Caciques", nom que prové d'una descendent d'Antoni Collell anomenada pubilla Collell i Casica (1737).

Fins fa poc la casa amagava una de les torres del segon recinte emmurallat de la vila anomenada la torre de na Gemma o d'en Rafart. La torre, aixecada al segle XIV, mantingué la funció militar durant tot el XV. A mitjans del segle XVI, quan es va començar a edificar sobre el fossat de la muralla, esdevingué un habitatge més del carrer. Actualment acull el Centre d'interpretació de Llagostera. Just al davant hi havia hagut durant segles una creu de ferro.

17. Establiment de terres a la baixada de Caldes

A mitjan segle XIV el costat sud del carrer Olivareta, entre la baixada de Caldes i la plaça del Mercat, era ocupat per camps i horts, només hi havia una casa a tocar la plaça.

El 7 de juny de 1563 el baró va fer **establiment** d'aquestes terres a Francesc Busso, sastre; a Sampsó, teixidor i a Joan Roqueta, **prevere**, que hi van construir les seves cases.

18. La vall del mur

El 1563 tres llagosterencs, Jaume Pujades, Ramon Strada i Miquel Costa, ja havien construït casa seva sobre el fossar de la muralla -la vall del mur-. Van ser les primeres construccions fora muralla, iniciant així el primer creixement urbà. El carrer Olivareta, conegut popularment com a "Reremur", es va anar formant amb la construcció de cases adossades al mur, com les de Pujades, Strada i Costa, dibuixant el traçat circular característic del barri.

19. Plaça del Mercat

La tarda del diumenge 13 de gener de 1703 va tenir lloc en aquesta plaça una ballada de contrapàs, dansa desapareguda origen de la sardana actual.

El nom de la plaça prové del mercat que des de 1324 s'hi celebrava per concessió del rei Jaume II. La plaça s'ha conegut també amb altres noms: plaça Baix -en relació a la veïna plaça Dalt-, plaça de la Creu (1636)- perquè hi havia una creu de terme de pedra-, plaça del Lledoner (1636 i 1737) -recentment se n'hi han tornat a plantar- i plaça de la

Bomba -per la bomba d'aigua que encara hi ha i que es va instal·lar sobre un pou públic el 1884-.

20. Obligacions envers l'exèrcit del rei

El 22 de març de 1640 tres jurats de la Universitat van reunir-se a la plaça del Mercat amb Esteve d'Estaraga, sergent major de l'exèrcit espanyol. Els **jurats** van mostrar a Estaraga una carta del virrei de Catalunya, el comte de Santa Coloma Dalmau III de Queralt, on s'especificaven les aportacions que havien de fer els llagosterencs que allotjaven a casa seva les tropes de l'exèrcit del rei. Cada soldat havia de rebre 1 ral al dia, llit, llenya, llum, oli, vinagre, sal, pa, plats, olles i escudelles on se'ls preparava el menjar, a més d'una quartera d'ordi o civada al dia i palla per als cavalls. Els comandaments de la tropa rebien entre 2 i 7 vegades més que els soldats, segons el rang. Poc després, el comte moria a Barcelona durant el Corpus de Sang, revolta popular provocada pels conflictes derivats de la presència i allotjament de les tropes. Va ser l'inici de la Guerra Civil Catalana (1640-1652).

21. Portal d'en Saura

El 1629 Bonaventura de la Nuça Montbui i Galceran II de Cruïlles, barons de Llagostera, van vendre una torre del portal d'en Saura al ferrer Jeroni Barceló per 8 lliures barceloneses; el tracte era desmuntar-la per aprofitar les pedres. L'any 1835 l'Ajuntament havia començat a enderrocar l'altra torre del portal, però no es va completar fins al 1854 després que uns quants veïns es queixessin a les autoritats. El portal d'en Saura, situat a la cantonada entre la plaça del Mercat i el carrer Major, pertanyia al segon recinte emmurallat de la vila.

22. Can Caldes

L'any 1862 en aquest edifici es va fundar el *Círculo de amigos de la instrucción*, coincidint amb la intensa vida cultural i lúdica que va implicar l'auge de la indústria surera a Llagostera. El *Círculo* va ser un dels molts ateneus, casinos i cafès que va acollir aquest edifici construït el 1843 amb la intenció de cobrir les necessites d'aquestes entitats associatives: l'interior comptava amb una sala de ball, un saló cafè i una biblioteca, les parets havien estat decorades amb pintures al fresc i els sostres ornamentats amb baix relleus. A l'exterior encara es pot admirar la façana, marcadament neoclàssica i rematada per una balustrada amb gerros de terra cuita a les cantonades.

GLOSSARI

Ban: Ordre que l'autoritat imposa directament a la població.

Consell General: Òrgan que expressa la voluntat del municipi quan al segle XIII algunes poblacions van esdevenir universitats i van adquirir personalitat jurídica davant del rei. El Consell General està format per l’assemblea dels caps de casa del municipi.

Domer: Clergue que ajudava el rector de la parròquia alternant setmanalment les seves funcions, la celebració dels oficis divins, la presidència del cor o l’administració dels sagraments.

Establiment: Cessió d'un determinat immoble (terres, cases...) o servei (fonts, fleques, tavernes...) a canvi d'una entrada inicial i d'un cens anual perpetu.

Jurats: Nom que reben els membres directius del consell ordinari, particular o “estret” nomenats anualment pel Consell General per tractar temes ordinaris de la universitat. El nombre de jurats del Consell Estret és reduït, entre 3 i 6 segons les poblacions.

Prevere: Clergue que ha rebut els ordes majors i té la missió primordial de presidir la celebració de l'eucaristia.

Semal: Recipient format per dogues de fusta, proveït de dos agafadors disposats als extrems del diàmetre gran de la boca, que serveix per transportar principalment raim o vi.

Universitat: Des del principi del s. XIII, col·lectivitat d'habitants d'una ciutat o vila, revestida d'una certa personalitat pública a la qual eren reconeguts uns privilegis i una certa representació davant el poder reial o senyorial o davant de tercers.